

סיכום מאמר: חובות, הכנסות והפרעות נפשיות

ג'נקינס, ר., בוגרה, ד., בבינגטון, פ., ברוגה, ט., פארל, מ., קויד, ג., פריירס, ט., וויצ', ס., סינגלטון, נ., ומלצר, ה.
בריטניה, 2008

Jenkins, R., Bhugra, D., Bebbington, P., Brugha, T., Farrell, M., Coid, J., Fryers, T., Weich, S., Singleton, N., & Meltzer, H. (2008). Debt, income and mental disorder in the general population. *Psychological Medicine*, 38, 1485–1493.

נכתב במסגרת פרויקט חומר מקצועי בעברית של אתר יספר"א - ispraisrael.org.il
סוכם על-ידי אילה פרידלנדר כץ בהמלצת דר' מקס לכמן
קריאת הסיכום אינה מהווה תחליף לקריאת המאמר המלא!

רקע

אי-שוויון חברתי תועד רבות בתחום הבריאות הכללית ובריאות הנפש ומחקרים הצביעו על קשר בין בריאות נפשית ועוני. בין ההגדרות לעוני נראית התייחסות ל"הכנסות בלתי מספיקות להשגת הצרכים המינימאליים לשמירת הנצילות (efficiency) הגופנית"; או "מחסור יחסי"; מחקרים קודמים ביצעו הערכה של סטאטוס חומרי בהתייחס להשכלה ועבודה; אחרים התמקדו בנכסים חומריים; ובאינדיקטורים של הכנסה (חוב, יכולת לשלם על מזון, יכולת לשלם על צרכים בסיסיים אחרים, תנאי דיור וסטאטוס תעסוקתי), לצד הערכת הסטאטוס הנפשי (על-פי דיווח עצמי או הערכה קלינית).

בין הגורמים שנקשרו לעוני הם חובות והשלכותיהם וכיום גוברת המודעות לקשרים בין חובות לבין מצב הבריאות. הקשר בין חובות לבין מחלות נפש נחקר במסגרת מחקרי מדיניות חברתית בקרב משפחות עם ילדים צעירים ובקרב צרכני שירותי בריאות הנפש. המחקר הנוכחי בוחן לראשונה הכנסות, חובות והפרעות נפשיות באמצעות איסוף מידע ישירות מאוכלוסיה זו ושימוש בראיון קליני סטנדרטי במדגם ארצי מייצג בבריטניה. המחקר בוחן את ההשערה כי הקשר בין הכנסה נמוכה וקטגוריות ספציפיות של הפרעות נפשיות, מתוודך באמצעות חובות. המדגם כלל 8475 משתתפים, מהם 6482 ללא הפרעה נפשית ו-1993 מתמודדים עם הפרעה נפשית. המשתתפים, בגילאי 16-74, רואיינו בשני שלבים במסגרת מחקר ארצי במהלך שנת 2000, שהתבסס על איסוף מידע סוציו-דמוגרפי, נתוני הכנסות, חובות ומידע קליני.

ממצאים

הכנסות והפרעות נפשיות

הכנסה שבועית נמוכה למשק בית נקשרה לרמות גבוהות של הפרעות נפשיות. לדוגמא, לגברים עם הכנסה שבועית מתחת ל-100 ליש"ט היו סיכויים גבוהים פי 2.7 לפתח הפרעה פסיכוטית. בניגוד לכך, לא נמצא קשר משמעותי בין שכיחות של התמכרויות לבין הכנסה נמוכה.

חובות והפרעות נפשיות

כרבע מהמשתתפים המתמודדים עם הפרעות נפשיות היו נתונים בחובות. שכיחותם של חובות הייתה פי 3 בקרב אנשים עם הפרעות נפשיות רווחות או התמכרויות ופי 4 בקרב אנשים עם פסיכוזה. התמכרויות לא נקשרו להכנסה נמוכה, אך לאנשים עם בעיית התמכרות היה סיכוי גבוה פי שתיים להיות נתונים בחובות לעומת אנשים ללא בעיית התמכרות. לפיכך, ככל שלאנשים היו יותר חובות, כך הייתה סבירות גבוהה יותר להפרעות נפשיות, כולל הפרעות נוירוטיות, פסיכוזה והתמכרויות (אלכוהול וסמים). החובות השכיחים ביותר שדווחו בקרב אנשים עם הפרעות נפשיות כללו חוב לתשלומי מיסים, טלפון, שכר דירה, גז, מים, חשמל, טלוויזיה ותשלומי דואר. סוגים מסוימים של חובות היו שכיחים יותר בקרב אנשים הפרעות מסוימות. למשל, חובות לכרטיסי אשראי נמצאו בשכיחות גבוהה יותר בקרב אנשים עם הפרעות נוירוטיות, פיגור בתשלומי שכר דירה היו שכיחים יותר בקרב אנשים עם בעיית התמכרות לאלכוהול וחובות לתשלומי הלוואות וביטוח לאומי נקשרו יותר לאנשים עם התמכרות לסמים.

הכנסות, חובות והפרעות נפשיות

נמצא כי הקשר בין מספר החובות לבין הפרעות נפשיות לא נחלש או הצטמצם כאשר בוצעה בקרה על משתנה ההכנסה, ונחלש רק מעט כאשר נבחן בהתאמה למשתנים סוציו-דמוגרפיים נוספים. נמצא קשר חלש יותר בין הכנסה לבין הפרעה נפשית, בפרט כאשר נעשתה בקרה על משתנה החובות וקשר זה כמעט נעלם כאשר בוצעה בקרה על משתנים סוציו-דמוגרפיים נוספים.

דין

מבנה המחקר מציב כמה מגבלות, למשל, המחקר לא בדק את הדרכים שהובילו להיווצרות החובות, כמו האופן שבו שיפוט לקוי, חוסר מוטיבציה או חוסר במיומנות ותובנה לגבי ניהול כספים עשויים להסביר את היווצרות החוב; בדומה לכך, לא נבדקה יכולת הפירעון של חובות שנוצרו. עם זאת, התוצאות תומכות בכך שהמדדים שנבחרו למחקר אכן יכולים ללמד על קשרים בין הפרעות נפשיות לבין חובות: ככל שאנשים מזווחים על יותר חובות, כך גבוהים יותר הסיכויים שתהיה להם הפרעה נפשית. המחקר מצביע על קשרים אך לא על כוון הקשר בין האירועים: לא ניתן לקבוע האם הכנסה נמוכה וחוב מהווים גורמים להפרעה נפשית או השלכות של הפרעה נפשית, או שניהם גם יחד. מכל מקום, הניתוח תוכנן כך שיוכל להפריך את ההשערה כי חובות מהווים גורם מתווך בקשר בין הכנסה נמוכה לבין הפרעה נפשית. בפועל, ההשערה אוששה באמצעות שני כוונים שנתחו: בקרה על משתנה החוב הפחיתה משמעותית את מובהקות הקשר בין הכנסה לבין הפרעות נפשיות; ואילו לבקרה על הכנסה לא הייתה כל השפעה על עוצמת הקשר בין חובות והפרעה נפשית. לכן אוששה ההשערה כי חוב מהווה גורם מתווך בקשר בין הכנסה נמוכה לבין הפרעה נפשית.

הכנסות, חובות והפרעות נפשיות

למרות שמחקרים גדולים בחנו בעבר את הקשר בין קשיים חומריים לבין הפרעות נפשיות, לא פורסמו עד כה דיווחים לגבי החוב הריאלי בקרב אוכלוסייה זו. מצאנו כי לאנשים עם הפרעות נפשיות יש באופן משמעותי פחות הכנסות ויותר חובות וקשיים פיננסיים לעומת אנשים ללא הפרעה נפשית. ככל שלאנשים היו יותר חובות, כך היו סיכויים גבוהים יותר שתהיה להם הפרעה

נפשית. לכן המחקר תומך בממצאים קודמים לפיהם לאנשים בעלי הכנסה נמוכה היו סיכויים גבוהים יותר לחוות הפרעות נפשיות מאשר לבעלי הכנסה גבוהה. מחקר קודם אף מצא כי לבעלי הכנסות נמוכות סיכוי גבוה יותר לאשפוזים פסיכיאטריים. עם זאת במחקר הנוכחי, השפעתה של הכנסה נמוכה נחלשה באופן ניכר כאשר נותחה בהתאמה לחוב ולמשתנים סוציו-אקונומיים. לאנשים עם בעיית התמכרויות לא הייתה פחות הכנסה לעומת אחרים (ללא בעיית התמכרות), אך היו להם יותר חובות. ייתכן כי הכנסה נמוכה יכולה להוות גורם המשפיע על הופעת מחלת נפש (או להגביר את רמת גורמי הסיכון המוכרים כגון אירועי חיים וחוסר בתמיכה חברתית), או שלאנשים עם הפרעות נפשיות סיכויים גבוהים יותר לאבד את עבודתם או לעבוד ברמת שכר נמוכה.

הדרה חברתית ופיננסית

גם אם טרם הובהרו המנגנונים המעורבים בכך, לקשרים שנמצאו יש חשיבות מעשית מכרעת. אנשים עם הפרעות נפשיות חווים הדרה חברתית נרחבת בהשכלה, תעסוקה ודיור. הדבר עשוי להצטרף להדרה פיננסית: חוסר היכולת להשיג נגישות לשירותים פיננסיים מוכרים בדרך הולמת. מכל מקום, לא בוצע עד כה מחקר אפידמיולוגי שיעריך עד כמה אנשים עם הפרעות נפשיות חווים הדרה פיננסית.

מסקנות

זהו אחד המחקרים הראשוניים לחקירת הקשר בין חוב לבין הפרעות נפשיות והתמכרויות ברמה הארצית במדגם מייצג של משקי-הבית, והראשון בבריטניה לבחון את הקשר בין הכנסות לבין פסיכוזא והתמכרויות. הן הכנסה נמוכה והן חובות נקשרו להפרעה נפשית. נראה כי הקשר הידוע בין הכנסה נמוכה לבין הפרעה נפשית תלוי במידה רבה בחובות. עם זאת, על מנת לאשש את הממצא הזה ולזהות את המנגנונים המעצבים את הקשר הזה, נדרשים נתונים תצפיתיים פרוספקטיביים על אנשים עם הפרעות נפשיות ואנשים ללא הפרעה נפשית ודרושה הערכת השפעתן של תכניות התערבות להפחתת חובות. כמו כן, המנגנונים המעצבים את הקשר יכולים להיות שונים בהפרעות נפשיות שונות. לעובדה שרבע מהאנשים עם הפרעות נפשיות היו נתונים בחובות, יש השלכות ישירות על הערכה קלינית אפקטיבית ותכנון הטיפול, כמו גם על המודעות הקיימת בסוכנויות העוסקות בייעוץ בנושא חובות, בשירותים ציבוריים, רשויות מקומיות ובארגונים פיננסיים.